

η περίπτωση του Κάβο Μαλέα

Παναγιώτης Τριπόντικας

Σύνδεσμος Βελανιδιωτών «Η Μυρτιδιώτισσα»

με αφορμή την κύρωση της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για το τοπίο από τη χώρα μας

Το τοπίο μαρτυρά τη σχέση μεταξύ των ανθρώπων και του τόπου τους, μια μακρόχρονη σχέση που καθημερινά πλάθεται από την αλληλεπίδραση των στοιχείων της φύσης και του πολιτισμού. Το τοπίο είναι μια 'κατασκευασμένη' έννοια από τον άνθρωπο και ως ανθρώπινη νοητική 'κατασκευή' που είναι καταδεικνύει το πώς εμείς οι άνθρωποι βλέπουμε ένα τόπο, πώς τον ακούμε, τον μυρίζουμε και τον αισθανόμαστε. Έχει άμεση σχέση με τα συναισθήματα και τις μνήμες μας. Εν ολίγοις, η ανθρώπινη αντίληψη, η δική μας συναίσθηση, είναι αυτή που μεταμορφώνει ένα τόπο σε τοπίο.

Το τοπίο, φυσικά, δεν είναι κάτι στατικό, αλλά η σταθερή εξέλιξη του είναι αποτέλεσμα των μεταβαλλόμενων φυσικών διαδικασιών, και των μεταβαλλόμενων αναγκών μιας κοινωνίας. Επομένως, η κατανόηση αυτού του πολυδιάστατου χαρακτήρα του μπορεί να μας βοηθήσει να προβούμε σε μια πιο ολοκληρωμένη διαχείριση τόσο του περιβάλλοντος και του πολιτισμού όσο και του χώρου γενικότερα για το παρόν αλλά και τις μελλοντικές γενεές.

Ως έννοια και ως υπόσταση, το τοπίο έχει να κάνει με τον κάθε ένα από εμάς. Έχει να κάνει τόσο με τους τόπους που αποτελούν αναπόσπαστο πια κομμάτι της εθνικής μας ταυτότητας, της ιστορίας μας και της ελληνικής άγριας φύσης όσο και με την απλή μας καθημερινότητα. Τοπίο αποτελεί τόσο μια οροσειρά όσο και ένα μικρό κομμάτι μιας αστικής περιοχής, τόσο μια καταπράσινη κοιλάδα όσο και ένα αστικό πάρκο, τόσο μια καταγάλανη αμμουδερή παραλία όσο και μια βιομηχανική περιοχή.

Το τοπίο, λοιπόν, χαρακτηρίζεται από μια ποικιλομορφία και φυσικά μια δυναμικότητα, αποτέλεσμα μιας διαδικασίας συνεχόμενων αλλαγών μέσα στο χρόνο. Σε σύγκριση με το παρελθόν, ο ρυθμός και η κλίμακα των αλλαγών αυτών όμως ολοένα και αυξάνεται. Ο τρόπος που πλέον χρησιμοποιούμε, διαχειριζόμαστε και αναπτύσσουμε τον αγροτικό και αστικό χώρο έχει σαφέστατα αλλάξει.

Μια σύνθετη σειρά περιβαλλοντικών, οικονομικών και κοινωνικών δυνάμεων αλλαγής επηρεάζει τη λειτουργία και το χαρακτήρα των σημερινών εξελισσόμενων τοπίων. Μερικοί προκαλούνται από φυσικές δυνάμεις, όπως η αλλαγή κλίματος, κι άλλοι από τις ανθρώπινες παρεμβάσεις και τις μεταβαλλόμενες ανάγκες των κοινωνιών (αστικοποίηση και άναρχη δόμηση, τουρισμός, εμπορευματοποίηση της γης, αλλαγή καλλιεργητικών πρακτικών, εγκατάλειψη της υπαίθρου κλπ.)

Τα τελευταία χρόνια, πιο συγκεκριμένα, το ελληνικό τοπίο έχει αρχίσει να γίνεται αντικείμενο έντονου και συστηματικού επιστημονικού ενδιαφέροντος. Αυτό σε συνδυασμό με την πρόσφατη κύρωση της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για το Τοπίο μπορούμε να ελπίζουμε σε μια πιο συστηματική και ουσιαστική ανάδειξη και προστασία του. Οι άνθρωποι και οι εκάστοτε κοινωνία εκτιμούν και αξιολογούν το τοπίο για ποικίλους και διαφορετικούς λόγους. Είναι επομένως σημαντικό να γίνει κατανοητό τι είναι το ελληνικό τοπίο για το σήμερα, πώς έφτασε να είναι αυτό που τώρα βλέπουμε και τι θα μπορούσε ενδεχομένως να αλλάξει στο μέλλον.

Μια τέτοια προσπάθεια ξεκινά αυτή τη στιγμή σε διάφορες περιοχές της Ελλάδας κυρίως μέσα από τις πρωτοβουλίες πολιτών και μη κυβερνητικών οργανώσεων. Η περίπτωση του Κάβο Μαλέα αποτελεί ένα τέτοιο παράδειγμα.

Γιατί ο Καβομαλιάς ή αλλιώς Κάβο Μαλέας να αποτελέσει σημείο αναφοράς για το ελληνικό τοπίο;

Μα γιατί όπως μας επισημαίνει και ο Ναύαρχος Κωνσταντίνος Καταγάς:

«Είναι το ακρωτήριο της Ελλάδος του οποίου η πραγματική άγρια φύση και η θάλασσα με τις καταστάσεις που δημιουργεί γύρω του έχουν ιστορηθεί και περιγραφεί από την μυθική αρχαιότητα μέχρι σήμερα τόσο εκτεταμένα και ζωηρά όσο για κανένα άλλο θαλασσινό γεωγραφικό σημείο της Ελλάδας. Στην κυριολεξία είναι ένας «θρύλος» αφού η λέξη αυτή σημαίνει: θόρυβος, βοή, κραυγή, έννοιες που ταιριάζουν στην άγρια ανεμοδαρμένη γήινη και θαλασσινή φύση του, αλλά και συνδέονται στην μεταφορική τους σημασία με την καταγραφή

της εμπειρίας των ναυτικών και των περιηγητών που το έχουν περιπλεύσει στο διάβα των αιώνων από την εποχή του μύθου μέχρι και σήμερα».

Γιατί είναι ένα τοπίο απaráμιλλης ομορφιάς. Είναι ο πιο επιβλητικός ορεινός όγκος της Ελλάδος που δίνει την θέση του στο απέραντο γαλάζιο.

Γιατί είναι ένα τοπίο που λάξουσαν με ορμή οι φυσικές δυνάμεις, όπως μαρτυρά ο ανεξερεύνητος σπηλαιολογικός θησαυρός που υπάρχει σε όλα τα μήκη και πλάτη της περιοχής κάτω από κάθε συστάδα βράχων αλλά και το απολιθωμένο δάσος εκατομμυρίων ετών.

Γιατί είναι ένα τοπίο με σημαντική βιοποικιλότητα, αποτελεί πέρασμα αποδημητικών πτηνών, διαθέτει μοναδική χλωρίδα και πανίδα (είχε επιλεγεί αρχικά και ως περιοχή NATURA 2000) και γιατί σύμφωνα με πρόσφατη μελέτη της WWF (2009) αποτελεί κατοικία ενός ζώου υπό εξαφάνιση στην Ε.Ε, του τσακαλιού.

Γιατί είναι ένα τοπίο πολιτισμού με μικρά βυζαντινά εξωκλήσια διάσπαρτα παντού στη χερσόνησο Μαλέα. Γι αυτό άλλωστε αποκαλείται κι αλλιώς ως μικρό Άγιο Όρος.

Γιατί είναι ένα τοπίο με συμβολική σημασία μιας και αποτελεί το νοτιοανατολικότερο ακρωτήριο της Ηπειρωτικής Ευρώπης

Και τέλος είναι ένα τοπίο μνήμης και σημείο αναφοράς για όλους τους Ναυτικούς με δεσπίζον τοπόσημό (landmark) του τον μοναδικής αρχιτεκτονικής φάρο του.

Γιατί πολύ απλά γύρω από τον Καβομαλιά ο πολιτισμός, η φύση, η ιστορία, η γεωλογία έχουν υφάνει το πιο υπέροχο πέπλο. Ένα πέπλο που υφαίνεται με συγκεκριμένο ρυθμό εδώ και χιλιάδες χρόνια.

Ο Κάβο Μαλέας αποτελεί ένα μοναδικής αξίας πολυδιάστατο Τοπίο που από μόνο του είναι σημείο αναφοράς για την Ευρωπαϊκή Ένωση. Είναι το τελευταίο ακρωτήριο της Ηπειρωτικής Ευρώπης πριν τα πλοία στρέψουν και πάρουν την πορεία για τη Μαύρη Θάλασσα μέσω των Δαρδανελίων και του Βοσπόρου.

Αυτό το επιβλητικό τοπίο έχει εμπνεύσει ποιητές και συγγραφείς:

«Τις φουρτούνες του Κάβο Μαλιά δεν τις κάνουν ανέμοι. Εγώ να σας πω. Όχι, σου λέει, είναι χοντρός κάβος και χύνει το βουνό αέρα κι έρχεται ο Θρακιάς από πάνω και βγάζουν αψάδα οι Βελανιδιώτισσες. Κολοκύθια! Μωρέ τις φουρτούνες του Καβομαλιά δεν τις κάνουν ανέμοι... Τις κάνουν τα στοιχειά.»

Λόγια της πλήρης- Α. Καρκαβίτσας

«Ακόμα και ένας αετός θα φοβόταν να χτίσει την φωλιά του σε τέτοιο μέρος, που δεν έχει ούτε μια συστάδα μαστιχόδεντρων ή μυρτιών για να προστατευθεί από τον αέρα που λυσσομανάει από το ακρωτήριο, που τοχτυπάει διαρκώς ο καυτός ήλιος, το βουητό και ο αφρός των κυμάτων» 'Οδοιπορικό Ψυχής'- Λα Μαρτίνο

Αυτό λοιπόν το τοπίο, απειλείται τώρα από την δίχως όρους άναρχη εγκατάσταση ανεμογεννητριών και από την αλόγιστη χρήση των ανθρώπων. Ο Γενικός πολεοδομικός σχεδιασμός του Δήμου Βοιών που βρίσκεται για έγκριση στη περιφέρεια Πελοποννήσου (έχει περάσει από όλες τις αρμόδιες υπηρεσίες των Υπουργείων) είναι ξεκάθαρος και ζητά την προστασία του ορεινού όγκου του Κάβο Μαλέα.

Τελικά, η πρόκληση σε κάθε περίπτωση, όπως κι αυτή του Κάβο Μαλέα, είναι να μπορέσουν να εξισορροπηθούν οι ανάγκες της κοινωνίας μας με την ανάγκη να συντηρηθεί η άγρια φύση, να διατηρηθούν οι φυσικοί πόροι και να ενισχυθεί η τοπική ταυτότητα. Αν κατανοήσουμε τις δυνάμεις που διαμορφώνουν το τοπίο μας και εντοπίσουμε γρήγορα τις απειλές που δέχεται, μπορούμε να ελπίζουμε την προστασία των πολιτίμων αξιών του, για και τώρα και το μέλλον.

